

Marcin Miller

40 lat Parku Krajobrazowego „Dolina Słupi”

Zorganizowaną formę ochrony krajobrazu zainicjowała w Polsce Państwowa Rada Ochrony Przyrody, proponując ustanowienie w poszczególnych województwach parków krajobrazowych i obszarów krajobrazu chronionego. Planowano objęcie tym rodzajem ochrony około 30 proc. powierzchni kraju. Wielkim zwolennikiem i promotorem ochrony przyrody i krajobrazu w naszym regionie był ówczesny Wojewódzki Konserwator Przyrody **dr inż. Józef Cieplik**.

Parki krajobrazowe są specyficzną formą ochrony przyrody, która ma zapewniać zachowanie walorów przyrodniczych, historycznych, kulturowych oraz krajobrazowych, pozostawiając obszary parków w gospodarczym wykorzystaniu. Idea ochrony przyrody nie jest tu nadrzędna – jak w parkach narodowych – ale ma funkcjonować na równorzędnych zasadach ze zrównoważonym rozwojem tych terenów. Dla przeciętnego człowieka odwiedzającego park krajobrazowy ma to walor praktyczny: w odróżnieniu od parku narodowego można tu bez żadnych problemów korzystać z jego terenu, zbierać owoce runa leśnego, uprawiać kajakarstwo, wędkarstwo, itp.

8 grudnia 1981 roku Uchwałą Wojewódzkiej Rady Narodowej utworzono Park Krajobrazowy „Dolina Słupi” wraz z 10 Obszarami Krajobrazu Chronionego. Te formy ochrony przyrody powstały na obszarze ówczesnego Województwa Słupskiego, obejmując jego powierzchnię od pasa wybrzeża na wschód i zachód od Ustki, po zespoły jezior człuchowskich.

Z dniem **1 maja 1985 roku** został powołany **Zarząd Parku Krajobrazowego „Dolina Słupi” i Obszarów Krajobrazu Chronionego Województwa Słupskiego**. Celem działalności Zarządu było zachowanie i popularyzacja walorów przyrodniczych w warunkach zrównoważonego rozwoju. Pierwszym dyrektorem nowo powołanego Zarządu został Zenon Wolski. Kolejnymi dyrektorami byli Józef Cieplik i Bożena Sikora. W międzyczasie, na skutek reformy administracyjnej, park oraz 10 obszarów krajobrazu chronionego znalazły się w nowo utworzonym Województwie Pomorskim. W 2009 roku – na skutek nowych regulacji prawnych – kompetencje w stosunku do parków krajobrazowych przejęły samorządy województw.

Sejmik Województwa Pomorskiego na mocy uchwały z 1 lipca 2010 r. połączył wszystkie 7 par-

ków krajobrazowych funkcjonujących na obszarze Województwa Pomorskiego w **Pomorski Zespół Parków Krajobrazowych**. Obok Parku Krajobrazowego „Dolina Słupi” w skład Zespołu weszły następujące parki krajobrazowe: Nadmorski, Trójmiejski, Kaszubski, Mierzeja Wiślana, Wdzydzki i Zaborski. Na czele każdego z nich stoi kierownik, zaś dyrekcja Zespołu znajduje się w Słupsku.

Park Krajobrazowy „Dolina Słupi”, zajmując powierzchnię 37040 ha, jest największym w Województwie Pomorskim. Jest także jedynym parkiem dolinym, obejmującym środkowy i dolny bieg rzeki Słupi i dolnych fragmentów dolin jej dopływów. Największe walory przyrodnicze i krajobrazowe zachowały się w dolinach rzecznych. Znajdziemy tu szereg cennych i chronionych w Unii Europejskiej siedlisk przyrodniczych takich jak: rzeki włosienicznikowe, lasy łęgowe, torfowiska niskie i mechowiska, kwaśne i żyzne buczyny oraz lasy łąkowe. Ogromnym walorem parku jest także 11 jezior lobeliowych, chroniących reliktową roślinność wodną. Z ww. siedliskami przyrodniczymi nierozzerwalnie związane są cenne i ginące gatunki roślin i zwierząt.

Pracownicy parku od lat inwentaryzują i monitorują miejscową florę i faunę. Zrealizowano tu także kilka dużych projektów przyrodniczych chroniących główne walory tego terenu. Z ważniejszych wymienić należy: projekt ochrony naturalnego rozrodu ryb łososiowatych, w efekcie którego udrożniono bariery hydrotechniczne na węźle wodnym w Słupsku; zrenaturyzowano ujściowy bieg rzeki Kwaczy oraz zbudowano pierwsze w Polsce sztuczne tarliska dla łososia atlantyckiego i troci wędrownej. Podjęliśmy też próbę ratowania raka szlachetnego – krytycznie zagrożonego wymarciem. W ramach projektu ochrony płazów powstał bezpieczny dla tej grupy zwierząt system przejść na godowisko pod drogą powiatową w Łysomicach, odtworzono 3 stawy śródleśne oraz uprzątnięto śmieci z kilku oczek wodnych gdzie płazy się rozmnażają. W ramach ochrony nietoperzy zabezpieczono kilka miejsc ich zimowania, inwentaryzowano kolonie letnie oraz rozwieszono kilkaset skrzynek rozrodczych. Bardzo udanym projektem była restytucja prądotłubnych włosieniczników w Słupi i jej dopływach, w której efekcie te cenne rośliny wodne wyznaczające chronione siedlisko przyrodnicze powróciły do wielu rzek parku. Chronimy także

Typ zajęć	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
zajęcia w siedzibie parku, szkołach, warsztaty terenowe	2200	2300	3500	2900	2600	2157	2069	2051	3805	765
rajdy/imprezy plenerowe	1800	2700	2000	3000	3700	3540	2720	3331	3410	510
SUMA	3000	5000	5500	5900	6300	5699	4789	5382	7215	1275

tereny podmokłe: torfowiska niskie, przejściowe i mechowiska, gdzie wybudowaliśmy 180 zastawek zapobiegających ich odwodnieniu i erozji złoza torfowego. Ma to ogromne znaczenie dla miejscowych stosunków wodnych oraz mikroklimatu.

W efekcie istnienia parku udało się zachować wiele cennych i starych drzew i alei drzewiastych, które są tu objęte ochroną, zabezpieczono brzegi wód przed niekontrolowaną zabudową, powstrzymano także kilka bardzo niebezpiecznych dla miejscowej przyrody projektów inwestycyjnych obejmujących m.in.: budowę nowych elektrowni wodnych na rzece Kamienicy i na Słupi powyżej Słupska, budowę wielkiej fermy nerek amerykańskich w Skarszewie Górnym, budowę ogromnych stawów hodowli pstrąga koło Lubunia.

Niestety ostatnie lata przynoszą też liczne zagrożenia dla przyrody i krajobrazu naszego parku. Krajobraz szpeci rozpraszenie zabudowy i nielegalna zabudowa łamiąca przepisy parkowe, zmiana powierzchni terenu – usypywanie tarasów ziemnych nad jeziorami, nasypy ziemne do budowy domów na terenach podmokłych. Pomimo zgłaszania tych faktów do odpowiednich instytucji większość spraw kończyła się ich umorzeniem.

Wielkim zagrożeniem przed którym stoimy są zmiany klimatyczne, mogące całkowicie zniweczyć nasze wysiłki ratujące ginące gatunki roślin i zwierząt. W ostatnich latach zaobserwowaliśmy obniżanie poziomu wód gruntowych i powierzchniowych, osuszające parkowe torfowiska i tereny podmokłe. W rzece Słupi woda latem ogrzewa się do ponad 20 stopni Celsjusza, zagrażając bytowaniu najcenniejszej zimnolubnej ichtiofauny – zanika populacja lipienia, miętusa, zagrożone są pstrągi potokowe, trocie wędrowe i łososie atlantyckie. Dlatego też konieczna i bardzo ważna jest edukacja społeczeństwa i odpowiednie uświadomienie o zagrożeniach. Na tej niwie możemy poszczycić się sporymi osiągnięciami. Od lat prowadzimy szeroką działalność edukacyjną. Zestawienie typów zajęć edukacyjnych w latach 2011-2020 wraz z liczbą uczestników przedstawiono w tabeli powyżej.

Poprzez te działania przyczyniamy się do zmniejszenia skali zagrożeń, na które narażone są najcenniejsze siedliska i gatunki związane z doliną rzeczną.

Nasze działania edukacyjne są uzupełnieniem zadań prowadzonych w ramach czynnej ochrony, nawiązują także do monitoringu szczególnie cennych siedlisk i gatunków. Wiele uwagi poświęciliśmy zagrożeniom wynikającym z rozprzestrzeniania się w dolinie rzecznej gatunków inwazyjnych i szkodliwej działalności człowieka. Przekazujemy odbiorcom treści dotyczące prowadzonej przez nas działalności oraz uświadamiamy społeczeństwu potrzebę ochrony przyrody i krajobrazu. Realizując edukację ekologiczną, współpracowaliśmy z samorządami, jednostkami oświatowymi i kulturalnymi, zarządcami obszarów naszego parku, organizacjami ekologicznymi. Edukacja prowadzona była dla wszystkich grup wiekowych.

W marcu 2019 roku udostępniona została ekspozycja przedstawiająca cenne siedliska w dolinie Słupi – ekspozycja jest częścią Centrum Edukacji Ekologicznej „Słupia – rzeka wiedzy”. Działania edukacyjne prowadzone były także w terenie, na ścieżkach edukacyjnych oraz w szkołach i innych placówkach, szczególną uwagę poświęcano tym położonym na terenie i w otulinie parku.

Park znany jest także z wielu cyklicznych akcji ekologicznych, spotkań i konkursów. Organizujemy m.in. Konkurs Poznajemy Parki Krajobrazowe Polski, konkurs literacko-plastyczny „Na mapie świata jest takie miejsce” oraz „Ekolandie”, a naszym sztandarowym parkowym konkursem jest Konkurs Wiedzy o Ochronie Przyrody i PK „Dolina Słupi”.

W okresie wakacyjnym prowadzimy spacer przyrodniczy po mieście dla turystów i mieszkańców oraz organizujemy inne akcje edukacyjne np. Dni Otwarte w Centrum Edukacji Ekologicznej „Słupia- rzeka wiedzy”, **Słupską Noc Nietoperzową, Wystawę grzybów, Dzień Krajobrazu na terenie PKDS**, uczestniczymy w akcji **„Bioróżnorodność – poznaj by zachować” w Trójmieście czy letnich Jarmarkach w Słupsku.**

Marcin Miller

Absolwent Akademii Rolniczo-Technicznej w Olsztynie, Wydział ochrony Wód i Rybactwa Śródlądowego. Kierownik Parku Krajobrazowego „Dolina Słupi”.